

вольчою армією, на що Антанта відповіла лише одного разу – на початку вересня – порадою вступити в тісний союз з А. Денікіним проти Радянської Росії. Водночас представник МЗС Франції С. Пішон заявив, що Франція не може визнати самостійності України, оскільки тоді доведеться визнати й усі інші утворення, що виникли на території колишньої імперії, а це суперечить принципам Паризької світової конференції. Крім того, визнання самостійності України буде трактовано О. Колчаком і А. Денікіним як зрада.

Однак, якщо Денікіну було складно погодитися на федерацію, то керівництво УНР наполягало на незалежності. В такій ситуації було очевидно, що угода між двома силами з протилежними цілями могла мати лише тимчасовий характер.

Отже, ведучи у серпні 1919 р. переговори про угоду з Денікіним проти більшовиків, через місяць Директорія вже вела переговори з більшовиками проти Денікіна. Наврядчи держави-переможці вважали таку політику за «багатовекторну».

Вважаємо, що слід процитувати лист Арнольда Марголіна, який був написаний 27 травня 1919, а отриманий українським урядом 3 листопада 1919 р.

«Високоповажний Пане Товаришу.

Події посліднього часу у нас на Україні, особливо в Західній області нашої Республіки, спонукають мене висловити Вам в приватній дорозі думки про завдання нашої закордонної політики в теперішній момент.

З особами, які репрезентують в Парижі ведену під військовим проводом Колчака акцію до запровадження в Росії нового ладу, зробити порозуміння для спільної дипломатичної акції на платформі федерації, для ратвання західних українських областей Галичини, Холмщини, Підлясся, Буковини, Угорської Русі, а також інших заграничних областей, як Бесарабія, Крим, Кавказ і пр.» [6, с. 80].

Якщо на початку переговорів О. Колчак і А. Денікін виступали категорично проти будь-яких переговорів як з урядом УНР, так і ЗУНР, в жовтні-листопаді 1919 р., коли наступ Денікіна «почав видихатися», його позиція щодо переговорів з Галицькою армією змінилася.

Антанта демонструвала союзницькі симпатії до країн Центрально-Східної Європи, виходячи з власних геополітичних інтересів, надавала допомогу лише тим народам, національно-визвольна боротьба яких не стільки мала реальну силу, скільки ставила мету, що збігалася з антантівськими прагненнями. З огляду на це, Антанта провадила виважену політику на території колишньої Російської імперії: втручаючись у внутрішньополітичні процеси на її територіях, але розглядаючи Росію як єдину та неподільну державу. Українські прагнення не знаходили розуміння в країнах Антанти.

На часі – більш активна робота по опрацюванні закордонних колекцій, які до цього часу ще залишаються малодослідженими, залучення їх матеріалів до наукового обігу, а також публікація архівних матеріалів з метою проведення комплексних досліджень, які стосуються політики держав Антанти щодо української національної державності з точки зору світових процесів.

Отже, аналіз французької інтервенції на півдні України показує суперечливі оцінки процесів, що відбувалися в цей час на Україні та відносини між українською національною владою та командуванням французьких експедиційних сил. Слід відзначити, що в питанні про причини, цілі, завдання інтервенції держав Антанти на півдні України погляди сучасних дослідників, як в Україні, так і за кордоном в цілому збігаються, що

стосується даної проблематики. Подальше вивчення цього питання потребує роботи у французьких архівах і комплексного дослідження російського (українського) напрямку зовнішньої політики Франції в загальному контексті її повоєнної політики.

Література.

1. Лихолат А. Разгром буржуазно-националистической революции на Украине. – М.: 1947; Лихолат А. Разгром националистической контрреволюции на Украине (1947-1922pp.). – К.: 1955.
2. МЗС України. Оп. 1, спр. 75
3. Городня Н. Д. Політика країн Антантита США щодо державності України (1917–1919). Дис. канд. істр. наук. – К.: 1996; Гончар Ю. Б., Городня Н. Д., Павленко В. М. Україна часів Центральної Ради в політиці Франції, Великобританії і США (березень 1917-квітень 1918). – К.: 2000. – С. 7.
4. Ковалевський М. При джерелах боротьби. Споми-ни, враження, рефлексії. – Інсбрук: 1960.
5. Цвенгрош Г. Граф Михайло Тишкевич у змаганнях за вільну і соборну Україну // Дзвін. – Львів: 1998. – № 11–12. – С. 110–121.
6. ЦДАВОВ України. Ф. 3696, оп. 1, спр. 40.
7. Греків О. Переговори з представниками Антанти в Одесі 1918-1919 рр. // Шлях перемоги. – 1957. – № 40. – С. 43.
8. Шамраєва В. М. Міжнародні відносини УНР доби Директорії. Дис. кан. істр. наук. – К.: 2003. – С. 141.
9. Марголин А. Украина и политика Антанты (записка еврею и гражданина). – Берлин: Изд-во С. Ефрон, 1921. – 396 с.
10. Borchak E. L'Ukraine a la Conference de la Paix. – Paris: 1938.
11. Радченко Л. Сучасна історіографія національно-демократичної революції в Україні 1917–1920 рр. – Харків: 1996.
12. Лозинський М. Галичина на Мирній конференції в Парижі. – Кам'янець: Видання «Стрілець» – органу Галицької армії. – 1919. – 78 с. Галичина в роках 1918-1920. – Відень: 1920. – 228 с.
13. Листиков С.В. Великидержавы и «Рускийвопрос»: решения Версальской мирной конференции 1919–1920 годов и их после действия // Российская история. – М. – 2011. – С. 15–29.

УДК 332.14

Наталія Дяченко

СУТНІСТЬ ЗМІН РОЛІ ПРОГНОЗУВАННЯ В ІСТОРИЧНОМУ ПРОСТОРИ

В статті проаналізовано сутність змін ролі прогнозування в історичному просторі, обґрунтовано актуальність передбачення політичних змін як одного

© Дяченко Н.П., 2013.

із головних чинників побудови правильної стратегії політичного управління та цільового впливу на політичні процеси.

Ключові слова: прогноз, прогнозування, суспільно-політичне прогнозування, державне управління.

➤ Проблема майбутнього, його особливостей, етапів досягнення близьких і далеких перспектив завжди цікавила як конкретну людину, так і людство в цілому. З поступовим розвитком суспільства та з накопиченням знань прогнозування поступово стало важливим видом суспільного передбачення, в основу якого покладено пізнавальну діяльність людини.

➤ Ще у давні часи відомі філософи й вчені, а пізніше й теоретики утопічного соціалізму хотіли зрозуміти, пояснити й передбачити перспективи розвитку суспільства: так, Конфуцій вважав, що якщо «хочеш передбачити майбутнє - вивчай минуле» [3], Платон стверджував, що «необхідно віддалитися всією душею від всього, що існує: тоді здатність людини пізнавати може витримати її погляд на життя» [6], Аристотель вважав, що «прогноз при розповсюдженні на суспільство, яке швидко змінюється, нівелює прогностичні можливості теорії взагалі» [1].

➤ Утопічні концепції, що виникли в середньовіччі, не базувались на науковому розумінні закономірностей розвитку природи та суспільства, проте стали складовою компонентою соціальної теорії, а побудови утопій - шляхом соціального прогресу, яким розвивалося суспільство на основі робіт таких мислителів, як Гесіод, Платон, Августин, Т. Кампанелла, Нострадамус та ін.

Утопічні концепції розвивалися в п'ять етапів:

- розвиток утопій в античному світі та в Китаї (I-е тисячоліття до нашої ери), які базувалися на постулаті, що майбутнє людства визначається самими людьми, їхнім розумом і діями, а не надприродними силами;
- епоха середньовіччя (XV-XVI століття) – засилля релігійної ідеології призвело до різкого скорочення утопічних теорій;
- епоха Відродження і Просвітництва (XVI – XVIII століття) - зникають рабовласницькі утопії, феодальні з часом теж відходять на другий план. З'являються буржуазні та соціалістичні: Томас Мор, Томмазо Кампанелла, Емерсон Гаррінгтон та інші. В своїх працях Френсіс Бекон обґрунтовує зв'язок між соціальним і науково-технічним прогресом;
- XVIII століття: на тлі різкого розриву з релігією і есхатологією (від Жоржа Мельє до Гракха Бабефа) - використання досягнень західноєвропейської філософії нового часу (Френсіс Бекон, Томас Гоббс, Рене Декарт, Бенедикт Спіноза, Джон Локк та ін), тісного зв'язку з ідеологією просвітництва (Вольтер, Руссо, Монтеск'є, Гольбах, Гельвецій, Дідро, Лессінг, Гете, Шіллер, Джефферсон, Франклін, Новиков, Радищев та ін); більш чіткого характеру конкретних програм політичної боротьби зростає число феодальних утопій (Новаліс, Щербатов), але зберігається та посилюється переважання буржуазних і особливо соціалістичних;
- XIX століття: спроби критичного осмислення досвіду Великої французької революції (від Сен-Симона, Фур'є і Оуена до Л. Блана і Кабе, Дезамі і Вейтлінгі, а в Росії – до Герцена та Чернишевського); прагнення пов'язати утопізм з пролетарським рухом (К. Маркс, Ф. Енгельс); спроби ви-

користувати не тільки ідеологію просвітництва, а й класичну філософію (Кант, Фіхте, Шеллінг, Гегель) і класичну буржуазну політичну економію (Сміт, Рікардо, Сімсонді та ін.).

Отже, поява утопічних моделей символізувала початок нового етапу, оскільки метод побудови утопії був методом соціального прогресу в прогнозуванні, адже розвивав суспільство на основі прогнозів майбутнього. І хоча утопічні концепції виступали суто умоглядними благами намірами, надуманими штучними конструкціями, що заздалегідь опинялися в непримиренній суперечності з дійсністю (що, зазвичай, і викликало крах цих утопій при спробах їх реалізувати), проте, вони є необхідним компонентом соціології, складаючи область гіпотетичних припущень. Їх принципова нереалізованість пов'язана, перш за все, зі спробою уявити собі складний суспільний механізм ідеально, як щось, що піддається вираженню в єдиному акті мислення або опису. Як вірно зауважив К. Поппер, «утопічне бачення можливих суспільних змін базується на припущенні, що можливі суспільні зміни можна передбачити в деталях» [7].

Серед соціальних утопій XIX-XX століть слід виокремити:

- анархізм;
- ліберальний реформізм;
- феодальний соціалізм.

Усі ці утопічні прогностичні моделі мали за мету бути дороговказом для тих, хто втілює їх в життя, і тих, хто їх дотримується, напрямо дії або утримання від неї при розв'язанні певної проблеми або сукупності взаємно пов'язаних проблем [5].

В XX столітті виникла нова течія футурологія прогресу, що була заснована на трьох ідеях:

- 1) науково-технічній революції (НТР), яку розвинули Д. Бернал і Н. Вінер та популяризував К. Юнг;
- 2) постіндустріального суспільства, розробленої багатьма економістами та соціологами Заходу (Г. Кан, К. Боулдінг, Р. Тіболд, Р. Арон, А. Турен та ін);
- 3) технологічного прогнозування, яке дозволило перейти від описових «картин майбутнього» до колонок цифр, екстраполювання в майбутнє авторитетними судженнями експертів і до решти інструментарію сучасного наукового прогнозу.

Дослідивши та описавши наслідки для людства від НТР, теоретики пропонували три шляхи:

- терміново розвивати «дослідження майбутнього»;
- починати «навчання майбутньому» в школах, університетах та по телебаченню;
- розширювати практику соціальних експериментів, створюючи «плацдарм для наступу на майбутнє».
- З метою дослідження майбутнього рекомендували послідовно виявляти:
- назріваючі проблеми (проблемне або пошукове прогнозування);
- можливі шляхи їх оптимального вирішення (цільове або нормативне прогнозування).

Іншими словами, йдеться про завчасне врахування наслідків передбачуваних подій, намічуваних рішень або глобальних змін. Так виник новий напрям - глобалістика – комплексне дослідження глобальних проблем сучасності. Засновниками глобалістики стали відомий американський журналіст Алвін Тоффлер та італійський бізнесмен Ауреліо Печчеї, що створив Римський клуб.

Глобалізація процес становлення єдиних для всієї Землі структур, зв'язків і відносин у різних сферах суспільного життя. У ході «глобального моделювання» та інших розробок локально-регіонального та глобального

характеру вченими-прогнозістами в ХХ столітті були виявлені три основні проблеми виживання для людства:

1) «продовольча криза» загроза голодної смерті для сотень мільйонів людей у країнах, що розвиваються;

2) «технологічна криза» загроза незворотного забруднення навколишнього середовища з небезпекою для життя та здоров'я сотень мільйонів людей;

3) «психофізіологічна криза» загроза самому фізичному та психічному вигляду сучасної людини (генна інженерія, впливу на мозок і нервову систему ядерною, біологічною, хімічною, інформаційною, психологічною зброєю).

У цей же час, поряд з глобалістикою утворився інший напрям досліджень майбутнього альтернативістика, яка базується на вивченні можливих шляхів переходу до цивілізації, альтернативної існуючій. Серед її основних концепцій концепція «нульового зростання».

Оскільки необхідність у прогностичних дослідженнях зростає на крутих поворотах історії, коли відбуваються якісні зміни в суспільних процесах та феномени, тому в умовах глобальних воєн і локальних військових конфліктів, економічних і політичних потрясінь, якими була насичена вся світова історія ХХ століття, звернення до прогнозування носило переважно надзвичайний характер.

Так, в США, в 1958 р. вчені запропонували концепцію так званого технологічного прогнозування, що складається з експлораторного, або пошукового (аналіз трендів з метою виявлення назриваючих проблем), і нормативного підходів (оптимізація трендів для визначення можливих шляхів вирішення проблем). Обидва підходи з самого початку продемонстрували таку високу економічну та політичну ефективність, що вже в середині 60-х років зусиллями американського соціолога Данієла Белла і його знаменитої «Комісії по 2000 року» дійшли висновку, що прогнозами, поряд з аналізом, повинна займатися кожна наука.

У Франції аналогічну роботу приблизно в той же час проробив Бертран де Жувенель. З кінця 60-х рр. поняття «футурологія» зайняло місце образного синоніма міждисциплінарного прогнозування. Саме ця парадигма характерна переважній більшості західних футурологічних трактатів 70-90-х рр. і провідним футурологічним журналам світу: «Futurist», «Futures», «Futuribles», «Futuribili», «Technological Forecasting and Social Change» та ін. Колишня відчуженість між соціологією і прогнозики збереглася хіба що у вигляді протиставлення понять:

- «технологічне прогнозування» - в сенсі суворого відповідності алгоритмам сучасних досліджень майбутнього;
- «соціальне прогнозування» - в сенсі загальних "роздумів про майбутнє", передбачення майбутнього.

Книга Германа Кана «Рік 2000» стала типовим продуктом початкового етапу розвитку технологічного прогнозування [12]. Але футурологічна ейфорія тривала недовго. Уже в 1970р. Алвін Тоффлер в роботі «Футурошок» мовою публіциста попередив про насавання глобальної катастрофи, якщо не будуть видозмінені спостережувані (насамперед у країнах Заходу) тенденції розвитку людства [13].

У 1972 р. була опублікована сенсаційна доповідь Римського клубу «Межі зростання», в якій переконливо доводилося, що людству не пережити прийдешнього століття, якщо не попередити екологічну катастрофу. Ця та наступні доповіді Римського клубу привели до становлення особливої галузі досліджень майбутнього в поняттях глобалістики, яка охоплює всю сукупність за-

гальносвітових проблем сучасності. Найбільш видатним ідеологом глобалістики був президент Римського клубу Ауреліо Печчеї. Однак, потенціал глобалістики все ж виявився обмежений: через кілька років настав період на кшталт «психологічної втоми» світової громадськості, яку «лякали» прийдешньою глобальною катастрофою. І тоді на рубежі 70-80-х рр. зародився ще один напрям досліджень майбутнього - альтернативістика, що вивчає можливі шляхи переходу до світової цивілізації, альтернативної існуючій та здатної успішно справитися з глобальними проблемами сучасності.

Альтернативістику чекала не менш драматична доля. На відміну від глобалістики жодної сенсації, але разом з тим ті ж розчарування, пов'язані з сильною інерційністю глобальних тенденцій, занадто повільної та малоефективної реакції світової спільноти на заклики до рішучих дій. В області загрози ядерної війни ці заклики ніби подіяли (тим більше, що і без альтернативістів політики усвідомлювали небезпеку), але заходи, що вживаються для попередження екологічної катастрофи, зниження темпів зростання народонаселення, техногенних та інших глобальних епідеміологічних захворювань тощо, явно створили умови, щоб людство могло спокійно дивитися в майбутнє.

Для українського суспільства, що пережило соціально-економічну та духовно-моральну кризу, забезпечення ефективності управління соціальними процесами, необхідність вироблення прогностичного бачення розвитку перспектив стало однією з актуальних задач у сфері як теоретичних досліджень, так і наукового обґрунтування дійсності.

Завдання досягнення стабільності, пошуку механізмів адаптації політичної системи в умовах невизначеності, відображення та узгодження інтересів соціальних груп висувують на перший план проблему наукового передбачення політики, диктують нагальну необхідність пошуку ефективних засобів удосконалення загальної методології та конкретної технології прогнозування соціально-політичних процесів.

Теорія прогнозування в Україні проходить процес становлення. Вітчизняна наука тільки створює свою школу аналітики. Іноземна література насичена поняттями, що не мають традиційного для нашої наукової школи методологічного фундаменту чи описують маніпуляції другорядними чинниками, не розкриваючи сутності процесів, що розглядаються. І оскільки, як зауважує знаний український науковець С. О. Телешун, «проблемами розвитку Української держави є не стільки кризові явища перманентного характеру, скільки відсутність системного передбачення та запобіжного аналізу [9, с. 5]», тому сьогодні, як ніколи, необхідний інтегрований системний аналіз суспільного розвитку, що дозволить побачити та простежити тенденції, хід і динаміку соціальних процесів [4].

В умовах сучасного суспільного стану України особливо зростає потреба підвищення ролі прогнозування як складової аналітичної діяльності органів державної влади. Аналіз останніх двох десятиліть свідчить, що складність і динамізм сучасного політичного процесу ставлять питання щодо ефективності традиційних методів аналізу. Спираючись на використання досвіду, аналітичних можливостей та інтуїцію експертів, вони не в змозі охопити цілком гromізdkий та багатоплановий емпіричний матеріал, уловити численні взаємозв'язки між різноманітними параметрами суспільного розвитку. Це призводить до неоднозначної інтерпретації події та робить результат дослідження залежним від упередже-

ності експерта, який часто прагне задовольнити «очікування» замовника тощо.

Оскільки прогноз в сучасному світі – це не просто передбачення, а науково обґрунтований висновок про майбутнє, тому, зосереджуючи увагу на прогнозуванні, доцільним є використання визначення «прогнозування – як процесу розробки прогнозів, або – процесу визначення перспектив розвитку того чи іншого явища, події, що ґрунтується на знанні закономірностей розвитку й інформації про минулий і сучасний стан цього явища чи події» [11, с. 75].

Характеристику прогнозу варто розпочати з того, що він є інструментальною системою знання про майбутнє, яке найчастіше уявляється у вигляді збагаченої гіпотези, програми, вірогідного плану дій, аналітичного знання, які покликані розкрити невідоме. Як інформаційно насичений масив епістемологічного матеріалу, він здатний організувати тон стану речей, суспільних відносин, який потрібний. Як зазначають дослідники, політичне прогнозування – це процес розробки науково обґрунтованого міркування про можливий варіант розвитку політичних подій у майбутньому, альтернативних шляхів та строків їх здійснення, а також розробки рекомендацій з практичної діяльності в умовах суспільної дійсності [2, с. 22].

Передбачення політичних змін є одним з головних чинників побудови правильної стратегії та тактики політичного управління, цільового впливу на політичні процеси. Політична аналітика досліджує політичні процеси, в яких проявляються певні закономірності, що зможуть допомогти пов'язати явища між собою. Міцність і нерозривність осі «прогнозування – планування – управління» виступає для окремих політичних підсистем, інститутів, суб'єктів, для суспільства в цілому найважливішою передумовою реалізації їх поточних і довгострокових завдань та цілей. Створення адекватного особливостям політичної сфери суспільного життя прогнозного інструментарію – складне, комплексне завдання, що передбачає розробку не тільки власне методико-технологічного арсеналу прогнозування, а й удосконалення загальної теорії політики. Адже відсутність стратегічних планів, прогнозів розвитку на загальнодержавному рівні, дієвого моделювання соціально-політичного розвитку в країні призводить до перманентного кризового стану в державі, що ставить під загрозу ефективність роботи політичних та суспільних інституцій [10, с. 3].

Наукова концепція прогнозування повинна викриєвати сутність прогнозової діяльності, основні закономірності цієї роботи, головні форми її проведення, критерії перевірки істинності її результатів, оцінку істотних меж прогнозування. З іншого боку, в рамках такої концепції необхідно встановити комплекс методів прогнозування, що охоплюють різні аспекти підготовки прогнозів, а також виявити сферу та принципи найбільш ефективного застосування кожного з них у політичній аналітиці [8].

І хоча останнім часом в Україні, поряд з існуючими традиційними академічними та державними структурами, які відповідають за інформаційно-аналітичне забезпечення українського політикуму, виникло багато інформаційно-аналітичних, експертних та консалтингових центрів, що займаються різними видами робіт – від аналізу передвиборчої ситуації та планування виборчих кампаній до розробки стратегій розвитку країни на довгострокову та середньострокову перспективу, проте, поряд з цим проблема стандартів якісного політичного аналізу та прогнозування для надійної фіксації змін, вияву механізмів політичної динаміки, для реалізації адек-

ватної стратегії прийняття політичних рішень набуває особливої актуальності.

Проблемами становлення та розвитку політичної аналітики та прогнозування в Україні у сучасних умовах є:

- ситуація автономного існування представників теоретичної фундаментальної науки та співтовариства політологів-практиків;
- потреба прийняття управлінських рішень на базі науково розроблених прогнозних оцінок та рекомендацій, адже, на жаль, політичні рішення приймаються, здебільшого не на основі даних аналітичних досліджень, а з їх більшим або меншим врахуванням;
- потреба підвищення якості підготовки спеціалістів інформаційно-аналітичної діяльності та фахівців з прикладного політичного аналізу та прогнозування до роботи в сучасних умовах.

Формування професійного кола фахівців з прикладного політичного аналізу та прогнозування слід розглядати як серйозний крок на шляху подолання практики маніпуляції суспільною думкою, відходу аналітичних структур від іміджу «центрів впливу», формування системи управління, в якій публічні політичні рішення базуватимуться на об'єктивних наукових даних, встановлених стратегічних пріоритетах, з врахуванням потреб як влади, так і громадянського суспільства.

Таким чином, розвиток та інституціоналізація політичного аналізу та прогнозування у нашій країні залежить від наступних факторів:

- подолання розриву, який зберігається, між академічною наукою та практичною політикою, що можливе за умови створення співтовариства професіоналів з прикладного політичного аналізу;
- росту рівня «запиту» уряду та інших політичних суб'єктів на аналітичну продукцію;
- вироблення культури стратегічного мислення політичної еліти;
- налагодження системи підготовки професійних кадрів з прикладного політичного аналізу для підвищення рівня аналітичної роботи, у тому числі, у сфері державної служби.

Література.

1. Аристотель. Сочинения: у 4 т. – М.: Мысль, 1983.
2. Брус Т. Аналіз політики і стратегічне прогнозування // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць/ ДФ УАДУ. – Д., 2000. – Вип. 2. – С. 167–173.
3. Джеймс А. Конфуцій. / Сто великих людей світу. Зороастр, Будда. Конфуцій. Магмет. – Київ: МП «Муза», 1991.
4. Лясота Л. І. Проблеми інституціоналізації прикладного політичного аналізу та прогнозування у сучасному українському суспільстві / Л. І. Лясота // Теорія і практика політичного аналізу і прогнозування : зб. матеріалів / за заг.ред. М. М. Розумного. – К.: НІСД, 2006. – 34 с.
5. Пал Лесли А. Аналіз державної політики / Л. А. Пал; пер. з англ. – К.: Основи, 1999. – 422 с.
6. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. – К.: Основи, 2000. – 355 с.
7. Поппер К. Открытое общество и его враги. Т. 1–2. – М., 1992.
8. Телешун С. О. Аналітика, експертиза, прогнозування. – К.: Наша культура і наука, 2007. – 601 с.
9. Телешун С. О., Титаренко О. Р., Рейтерович І. В., Вировий С. І. Вступ до політичної аналітики – К.: Вид-во НАДУ, 2006. – 220 с.

10. Телешун С. О., Титаренко О. Р., Рейтерович І. В., Вировий С. І. Практичні елементи інформаційно-аналітичної роботи. – К.: Вид-во НАДУ, 2007. – 60 с.

11. Теорія і практика політичного аналізу: Навч. посіб./ За заг. ред. О. Л. Валевського, В. А. Ребкала, С. О. Телешуна. – К.: Міленіум, 2003. – 228 с.

12. Н. Kahn The Year 2000. N. –Y., 1967.

13. Toffler A. The Future Shock. N. –Y., 1970.

УДК 323:342.51 «1917-1920»

Василь Купрійчук

ВНЕСОК ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДНИКІВ У З'ЯСУВАННЯ ПРОБЛЕМ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНСЬКИХ УРЯДІВ 1917–1920 рр.

У статті розглянуто неупереджений критичний аналіз того внеску, який зробили вітчизняні та зарубіжні дослідники у з'ясуванні проблем державної гуманітарної політики українських урядів 1917–1920 рр. Аналізуються основні напрями та шляхи формування й реалізації в гуманітарній політиці, акцентується увага на необхідності творчого використання тодішнього досвіду в сьогоденній практиці.

Ключові слова: державне управління, гуманітарна політика, уряд, Українська народна республіка, українська держава, Західноукраїнська народна республіка, державний секретаріат.

✦ Визвольна боротьба українського народу 1917–1920 рр відкривала нову сторінку в історії державного культурного будівництва. Крах Російської імперії з її багатовіковою централізаторською і русифікаторською політикою, боротьба за утворення суверенної української держави, глибокі соціально-економічні зрушення і пов'язана з цим хвиля сподівань та надій викликали духовне піднесення в суспільстві, яке проявилось у галузі державного культурного будівництва. Тому сьогодні важливим питанням науки державного управління є поглиблене та всестороннє вивчення проблеми розвитку української культури у період існування Української народної республіки, української держави, Західноукраїнської народної республіки й неупереджений критичний аналіз того внеску, який зробили у висвітлення цих проблем вітчизняні та зарубіжні дослідники і що потребує залучення широкого кола архівних джерел та їх ретельного аналізу.

✦ Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питанням державної гуманітарної політики в Україні у період національно-визвольної боротьби 1917–1920 рр присвячені праці відомих українських учених, діячів, літературів, ідеологів і організаторів національно-визвольної боротьби українського народу: М. рушевського, М. Міхновського, В. Винниченка, О. орошкевича, С. еркасенка, Д. Донцова, П. Христюка, М. Шаповалова, Г. Ващенко, Д. Дорошенка, І. Крилова, С. Сірополка, С. Філоненка, Д. Антоновича та ін.

Вітчизняна наука з державного управління також не залишає поза увагою проблематику історичного гуманітарного розвитку. Різні аспекти цієї теми відображено в працях В. Трощинського, В. Скуратівського, П. Ситніка, В. Майбороди та С. Майбороди, В. Ситніка та ін.

✦ Основні проблеми державної гуманітарної політики в добу української національної революції 1917–1920 роки на різних рівнях досліджуються науковцями, у тому числі й вітчизняними, достатньо давно. При цьому недосліджено належним чином залишається низка ключових питань, зокрема, реформування системи середньої професійної та позашкільної освіти, будівництва вищої освіти, відродження української мови, створення національних освітніх закладів, розбудови бібліотечної справи, які мають важливе теоретичне і практичне значення.

✦ Розкрити внесок вітчизняних і зарубіжних дослідників у з'ясування проблем гуманітарної політики українських урядів 1917–1920 рр.

✦ Розглядаючи теоретико-методологічні засади аналізу гуманітарних чинників українського державотворення в добу української національної революції 1917–1920 рр. зазначимо, що за цей героїчний і трагічний період історична наука державного управління пройшла два етапи свого розвитку. До першого належить віднести 1917 р. У цей час з'явилися перші публікації, у яких висвітлювалося реформування системи державного управління в Україні, національно-культурне будівництво, його наближені й перспективні завдання та шляхи реалізації.

Другий етап розпочинається з проголошенням Українською Центральною Радою Четвертого Універсалу і розгортанням в українському суспільстві боротьби за побудову незалежної держави. Цей етап тривав до завершення революції й еміграції Директорії УНР. У працях державних і культурних діячів цієї доби, порівняно з 1917 р., уже більш конкретно, послідовно і науково-теоретично обґрунтовано питання необхідності глибоких державно-управлінських та національно-культурних перетворень у процесі побудови незалежної України. Розкривалися окремі аспекти ролі та значення державного управління, матеріальної та духовної культури у формуванні національної держави.

Після завершення національно-визвольних змагань, остаточного встановлення радянської влади в Україні, українська історична наука державного управління поділилася на дві частини. Одна частина діячів науки і культури, які плідно працювали на ниві державного культурного будівництва при національних урядах, не погоджуючись з радянсько-більшовицьким режимом, емігрувала за кордон й розгорнула там науково-дослідну роботу, засновану на демократичних, національно-історичних засадах. Інша під керівництвом УСРР була поступово переведена у своїй науковій діяльності на більшовицьку платформу і радянизацію історичної науки розвитку гуманітарної політики. Ця частина науковців, як зазначив В. Коцур, ще мала можливість до початку 1930-х років на сторінках преси, у дискусіях, наукових установах обговорювати окремі суперечні питання з історії державного управління гуманітарною сферою, у тому числі й пов'язані з революційними подіями 1917–1920 рр., й вирішувати їх колегіально [1].

Значну роль у вивченні проблеми державного управління гуманітарним розвитком в Україні в 1917–1920 рр. відіграють твори працівників Народного комісаріату освіти Г. Гринька, О. Кісіля, Я. Ряппо і М. Скрипника. Вони дають можливість ознайомитися з особливостями